

ಹಟ್ಟಿಯಂಗಡಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರ ಆಂಗ್ಲಕವಿತಾವಳಿ.

ಡಾ.ಸೌಮ್ಯ.ಕೆ.ಸಿ

ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು

ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ

ಸ.ಪ್ರ.ದ.ಕಾಲೇಜು, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅನೇಕ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ತೆರೆದಿರಿಸಿತು. ಹೊಸ ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಸಹೃದಯರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದವು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿದ್ದಂತಹ ಕಾಲಘಟ್ಟವನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರಕಾರರು ಅರುಣೋದಯ ಕಾಲಘಟ್ಟ ಎಂದು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. 1820 ರಿಂದ 1920ರ ವರೆಗಿನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿನ ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟವನ್ನು ನವೋದಯ ಪೂರ್ವ ಕಾಲಘಟ್ಟ, ಆಧುನಿಕ ಪೂರ್ವ ಕಾಲಘಟ್ಟ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲ ತಯಾರಿಗಳೂ ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾದವು. ರಾಜಕೀಯ, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ-ಪರಂಪರೆ, ನವೀನ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳು ಅನ್ಯಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದವು. ಅನೇಕ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಗದ್ಯ, ಪದ್ಯ, ನಾಟಕ, ಸಣ್ಣಕತೆಗಳ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿದರು. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಅನುವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯೂ ಆರಂಭಗೊಂಡಿತು. ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಬಂಗಾಳಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಮರಾಠಿಯಿಂದ ಹಲವು ಕೃತಿಗಳು ಅನುವಾದಗೊಂಡವು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಬಳಿಗೆ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತರಬೇಕೆಂದು 20ನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಹಟ್ಟಿಯಂಗಡಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರು, ಎಸ್.ಜಿ.ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಹಾಗೂ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಯವರು ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಹಟ್ಟಿಯಂಗಡಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರ ಅನುವಾದ ಕವಿತೆಗಳಿಗೆ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹತ್ವವಿದೆ.

ಅನುವಾದ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಮಾರ್ಗದ ಕುರಿತು ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸಿದ ಹಟ್ಟಿಯಂಗಡಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರೇ 1918ರ ಧಾರವಾಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಲು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ

- “ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾರ್ಗಗಳ ಅನುಸರಣೆಯಿಂದ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳ ರಚನೆ ಪ್ರಸಂಗ, ಅಲಂಕಾರಗಳು ಬದಲಾಗುವವು.
- ಕವಿಗಳು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ವಿಷಯಗಳಿಗಿಂತ ಲೌಕಿಕ ವಿಚಾರಗಳತ್ತ ಗಮನ ಕೊಡುವರು.
- ದೀರ್ಘ ಪುರಾಣಗಳಿಗಿಂತ ಲಘು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವರು.
- ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವರು.
- ಅಲಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಚೇತನ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ವಾಕ್ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಮಾನಸಿಕ ಭಾವಗಳಿಗೆ ಮೂರ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅರೋಪಿಸುವ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ ರೂಡಿಯಾಗಬಹುದು

ಎಂಬ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾ ಕನ್ನಡದ ಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗ ಹೊಸಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಡುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ “ಮಿಲ್ಮನ್ ಮತ್ತು ಶೆಲ್ಲಿ ಇವರ ಕಾವ್ಯಗಳಿಂದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕವಿತೆಗೆ ಅಸ್ತಿವಾರವನ್ನು ಹಾಕುವಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದುದಕ್ಕೆ ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿದರ್ಶನವಿದ್ದಿತು” ಎಂದು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹಟ್ಟಿಯಂಗಡಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರ ಅನುವಾದ ಕವನಗಳು ನವೋದಯ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ಪೂರ್ತಿಯಾದವು.

1917 ರಿಂದ ಹಟ್ಟಿಯಂಗಡಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ವಾಗ್ಭೂಷಣ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಶೇಕ್ಸ್ ಪಿಯರ್, ಲಾಂಗ್ ಫೆಲೋ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸತೊಡಗಿದರು. ಅಂತರ ಅನೇಕ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಕವಿಗಳ ಕವನಗಳು ಅನುವಾದಗೊಂಡು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡವು. 1918 ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಅನುವಾದಗಳನ್ನು ಸಂಕಲಿಸಿ ‘ಆಂಗ್ಲ ಕವಿತಾವಳಿ’ ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಈ ಕೃತಿಗಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಎಸ್.ಜಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು, ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಯವರು ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಿದರೂ ಸಂಕಲನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಮೊದಲ ಅನುವಾದ ಕೃತಿಯಿದು. ಕೃತಿಯು ಒಟ್ಟು 16 ಕವನಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ೧೫ ಅನುವಾದ ಕವಿತೆಗಳಿದ್ದು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿನ ಕವನ ಇವರ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ.

ಕವಿತೆಗಳ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರು “ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಕಂಡಂತೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಲೋಪಿಸಿ, ಇನ್ನು ಕೆಲವನ್ನು ಬದಲಿಸಿದೆ. ಕನ್ನಡದ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಿಕರು ಆಗಾಗ್ಗೆ ನೂತನ ರೀತಿಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದರು. ಈಗಲೂ ಹೊಸ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನೇಕೆ ತೆರೆಯಬಾರದೆಂದು ಕಾವ್ಯಪ್ರಿಯರು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸವನ್ನು ತೊರೆಯದಿದ್ದರೂ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ವೃತ್ತಗಳಿಗೆ ಹೆಸರು ಹಾಕಿಲ್ಲ. ಬೇಕಾದರೆ ಶಿಥಿಲಕಂದ, ಶಿಥಿಲರಗಳೆ ಎಂಬಂತೆ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬಹುದು” ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.² ಈ ಮೂಲಕ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟರು.

ಈ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿರುವ ‘ಸುಭಾಷಿತ ಕಲಾಪ’ ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಕವಿತೆಯು ಶೇಕ್ಸ್ ಪಿಯರನ ‘ಮರ್ಚೆಂಟ್ ಆಫ್ ವೆನಿಸ್’ ‘ಟೆಂಪೆಸ್ಟ್’ ಮುಂತಾದ ನಾಟಕಗಳ ಭಾಗಗಳ ಅನುವಾದವಾಗಿದೆ. ‘ನಂದನ’, ‘ಚಿಂತನ’ ಕವನಗಳು ಮಿಲ್ಮನ್ ನ ಕವನಗಳ ಅನುವಾದವಾಗಿವೆ. ಹೆನ್ರಿ ಪೊಟನ್, ಜೇಮ್ಸ್ ಥಾಮ್ಸನ್, ವಿಲಿಯಮ್ ಕಾಲಿನ್ಸ್, ಥಾಮಸ್ ಗ್ರೇ, ಜೇನ್ ಟೀಲರ್, ಶೆಲ್ಲಿ, ಕೀಟ್ಸ್, ವರ್ಡ್ಸ್ ವರ್ತ್, ಲಾಂಗ್ ಫೆಲೋ, ಜಾನ್ ವಿಟ್ಟಿಯರ್, ಎಮರ್ಸನ್ ಅವರ ಕವನಗಳನ್ನು ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೧೬ನೆಯ ಕವನ ಅವರ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ.

ಲಾಂಗ್ ಫೆಲೋ ಅವರ ‘A psalm of Life’ ಕವನವನ್ನು ‘ಜೀವನಗೀತೆ’ ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“Tell me not, in mournful numbers
Life is but on empty dream
For the soul is dead that slumbers
And things are not what they seem (ಮೂಲ ಕವನ)

ಎಂದು ಅರಂಭವಾಗುವ ಕವನವನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಅನುವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ಬದುಕು ಬರಿ ಕನಸೆಂದು ಮರುಗುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ
ಅದಕ್ಕೆ ನಿದ್ರೆಯ ಮೃತ್ಯು ತೋರುವಂತಿರವಿಲ್ಲ
ಬದುಕು ನಿಜ ರಕ್ತಲ ಮನಣಮುಗಿಸುವುದಲ್ಲ
ಅದು ಚೇತ ಮಣ್ಣು ಸೇರುವುದೆಂಬುದಲ್ಲ...” (ಜೀವನಗೀತೆ)

ಎಂಬ ಸಾಲುಗಳು ಬದುಕಿನ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಿ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಬೆಲೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸೋಗಿನ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಾರ್ಯತತ್ಪರರಾಗಬೇಕು ಎಂಬ ಕರೆಯಿದೆ. ಬದುಕನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾದರೆ ಧೃತಿಗೆಡದ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿ ಸಾಧನೆಯ ದಾರಿ ಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಸಾಧನೆಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಮಯ, ಕೊನೆಯೆಂಬುದು ಈ ಜಗದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾ ನವೋದಯದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿನ ಕಾವ್ಯ ಜೀವನ್ಮುಖಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾ ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಕಾವ್ಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೆನ್ರಿ ವೊಟನ್ ನ 'Character of a Happy Life' ಎಂಬ ಕವನವನ್ನು 'ನಿತ್ಯ ಸುಖ' ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಿ ಅನುವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪರರ ತುಷ್ಟಿಗೆ ಮಣಿಯದವನ ಸುಖಕಣೆಯೆಲ್ಲಿ
ಸರಲ ಭಾವದ ಕವಚದಂತೆ ರಕ್ಷಣವಲ್ಲಿ
ಸತ್ಯಶೀಲತೆ ನಿತ್ಯ ಸುಖಿಗೆ ಬಲು ಜಾಣತನ
ಭೃತ್ಯರಂತರ್ಪಿಸುವಿಂದ್ರಿಯಗಳಾಳತನ
ನರರ ಭಣಿತದ ಭೀತಿಯೆಂಬ ಸಂಕಟವಿಲ್ಲ..... (ನಿತ್ಯಸುಖ)

ಹೀಗೆ ವಿವಿಧ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಕವಿಗಳ ಕವನಗಳನ್ನು ಅನುವಾದಿಸುವ ಮೂಲಕ ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಹೊಸತಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾದ ಕಾವ್ಯಶೈಲಿಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲಿಯ ಕವನಗಳು ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಸ್ತುವಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಕಾವ್ಯಪ್ರಿಯರಿಗೆ ಶ್ರೀಯುತರು ಹೊಸಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಸಂಕಲನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಗಲ ಪದ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿ ಹಾಗೂ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಈ ಕವನವು ಸಾರುತ್ತದೆ.

ಧನ್ಯವಾಗಲಿ ಹಿರಿಯ ಸಿರಿವಡೆದ ಕರುನಾಡು
ಧಾನ್ಯ ಧನ ವಿಜ್ಞಾನ ಕೋಶವೆನಿಸಿ
ಕನ್ನೆಯರೆ ಯುವರೆ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನು ಬಯಸುತ
ಮಾನ್ಯರಾಗುವ ಜನರ ದೇಶವೆನಿಸಿ..... (ಮಂಗಲ ಪದ್ಯ)

ಒಟ್ಟಾರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳನ್ನು ಅನುವಾದಿಸುವಲ್ಲಿ ಇವರ ಪ್ರಯತ್ನ ಅನನ್ಯವಾದುದು. “ಹೊಸ ಹೊಸ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ಕವಿತೆಗಳು ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವನ್ನು ನೀಡಿದ ಹಟ್ಟಿಯಂಗಡಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರ ಕೊಡುಗೆ ಮಹತ್ವದ್ದು”. ಆದರೆ ಇವರ ಕವಿತೆಗಳು ಬಹುಜನರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ವಿದ್ಯಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭೂಯಿಷ್ಟತೆ ಹಾಗೂ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಬಿಗಿಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಅನುವಾದಗಳು ಸಹೃದಯರನ್ನು ತಲುಪುವಲ್ಲಿ ಸೋತವು. ಆದರೆ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಕಳಕಳಿ, ಉತ್ಸಾಹ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವಾಗಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಹೊಸಮಾರ್ಗವನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿ:

1. ಹಟ್ಟಿಯಂಗಡಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರು: ಡಾ.ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ,1994, ಪುಟ-3
2. ಹಟ್ಟಿಯಂಗಡಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರು: ಡಾ.ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ,1994, ಪುಟ-19
3. <https://www.kendasampige.com>
4. ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:
5. 1.ಹಟ್ಟಿಯಂಗಡಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರು: ಡಾ.ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ,1994.
6. 2.ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ : ಪ್ರೊ.ಎಲ್.ಎಸ್.ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್, ಸ್ವಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, 2013
7. 3.ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದಯಕಾಲ : ರಾ.ಯ.ಧಾರವಾಡಕರ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು,1975.
8. 4.ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಅರುಣೋದಯ : ಡಾ.ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ.ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, 1974.